

בַּת־סַנְבַּלֵּט

(דראמה היסטורית בשלש עלילות)

מאת

א. א. קֶפֶק

הנפשות

נחמיה   כבן ארבעים, גבה-קומה, אציל בתנועותיו המדודות והעצורות.
מאחרי חיצוניות שליוה וקרה מסתרת נפש לוהטת.
סנבלט   שיך שומרוני זקן, פחה הוא בשומרון, אבל יש לו נכסים רבים
בירושלם וסביבותיה, ושם הוא מבלה את רוב זמנו. ערום ובעל
אמביציות גדולות, אך נחלש באפיו מחמת זקנתו. בצער הוא מכיר
בחולשתו והוא נוה לוותר.
אשתו
ניקאסו   בתם, נערה כבת עשרים ושתים, ערומה ובעלת אמביציות גדולות
כאביה. ביחד עם זה רַגְשֶׁת ורכת-לב. אוהבת את נחמיה ואיבת
כבוד; פעמים קשה לדעת מה היא אוהבת יותר: את האיש או את
הכבוד. פעמים היא לְטִיפָה כמו התלתולה ופעמים היא מְגַלֶּה אוזי
קשה ורצון מתמיד וחותר.
יוידע   בן הכהן הגדול, מתנהג כאחד הנגידים מבני-המזרת.
מנשה   בנו, בן-גילה של ניקאסו. מתלבש כאחד הכהנים מבני-עמון.
טוביה העמוני   כהן לבני עמו בירושלם.
גשם הערבי   ערום ומחרחר ריב.
חסוש   עבד-נחמיה ושומר-ראשו, שמלֵוהו בכל מקום. ידוע בירושלם בפניו
הנוראים, וביחוד הוא מפיל את חתיתו על בני-אדם בקול-נהמו
המבהיל. ברשות-אדונו הוא מכה כל יהודי, שאינו מדבר יהודית.
נערות   נערות של ניקאסו. רַעִי-סַנְבַּלֵּט. קבצנים. עזגד ורעיו.
קהל. אספסוף ועבדים.
הזמן – אחר שיבתו השניה של נחמיה מפרס לארץ-ישראל.

ע ל י ל ה ר א ש ו נ ה

(כרם-זיתים על אחת הגבעות בסביבות-ירושלם. מבין העצים נראה במרחק-מה בית מסויד מבחוץ, מצד אחד; ומצד שני – נוף שמש ושממה. גבעות-חול עד קצה-האופק. הכרם מוקף גדר-אבנים, כגובה קומת-אדם כמעט. ליד הצד הקדמי של הכמה עומד סנבלט ומשגיח על עבודתם של פועלים אחדים, שעוטקים בשתילת עצים- בצד האחורי של הכמה עומדת ניקאסו נשענת אל גדר-האבנים, שמגעת עד צוארה, ומשקפת אל האופק).

נ י ק א ס ו (שרה לעצמה)

דוֹדֵי בָּא, דוֹדֵי הֶלֶךְ.

וּמְנוּחַת נַפְשֵׁי חַיֵּשׁ נְגוּזָה.

כִּי אֵלֶּךְ וְאַבְקֵשׁ דוֹדֵי –

אוֹיָהּ! מִי יִשְׁמֹר בֵּיתִי?

(מפסיקה לרגע, שקועה בהרהורים; אחר כך היא מתחילה לשיר)

אוֹיָהּ! מִי יִשְׁמֹר בֵּיתִי?

כִּי אֶשְׁמֹר בֵּיתִי, אוֹיָהּ!

דוֹדֵי, דוֹדֵי חֶמֶק עֵבֶר...

(שוב הפסקה לרגע)

או – י – ה – ה!

דוֹדֵי, דוֹדֵי חֶמֶק, עֵבֶר!...

(בשעה שניקאסו מזמרת פְּרִים חֲזָקִים סנבלט את ראשו ומקשיב בהבעת-צער).

פועל א' (בהתפעלות) איך היא שרה שם!

סנבלט (מתוך הנאה נכרת) יפה. לא כך?

פועל א' אה, מה יפה! מן הבוקר עד הערב אשמע קולה ולא אומר: די.

פועל ב' (אל פועל ג' בלחש) רצונו להתחרות עם הפחה.

סנבלט מה אמרת? מה אמרת? חזור בקול רם על דבריך. כי כבר אני.

פועל ב' אמרתי, ששירים עצובים אינם לוקחים את לבי; שיריה של בת אדוני הם תמיד עצובים.

סנבלט (בצער) כך, כך...

פועל א' גם פניה רעים. מפני מה חיוורים פניה תמיד?

סנבלט (נאנח) אה, כך, כך!

פועל ג' הבריות אומרים: צער בנפש – רווח לפנים ועצבת בשיר.

סנבלט (בחרדה ודאגה) צער בנפש? בנפש ניקאסו שלי צער? דבר! דבר, ידידי! מה תדע ולא ידעתי?

פועל ג' (במבוכה) לא אדע מאומה... אני... מה אני יודע? לא מאומה!

- פועל ב' מפעם לפעם רואים הבריות את חטוש, עבד הפחה, במקום הזה, בסביבות כרם אדוני.
- סנבלט חטוש? מה הוא מבקש פה? כשתראוהו תמעכו את עצמותיו, תשברו את רגליו! בלא רחמים! (הפועלים צוחקים)
- פועל ג' למען... לשבר... ברצון רב, אדוני! אבל למישהו אחר, זולת חטוש. לחטוש לא ניסה עוד אדם לעשות זאת. חטוש!...
- פועל ב' המיראתה את עבד הפחה כה עצובה בת אדוננו?
- סנבלט דברי אולת! מה יעשה לה העבד הזה?
- פועל ב' מאומה... מאומה לא יעשה...
- פועל ג' הבריות אומרים: פגע בכך עבד, דע שבעליו אינו רחוק ממך... (הפועלים צוחקים)
- סנבלט (גדהם מהצחוק) מה? מה אמרת? מה אמרת?
- (מבין העצים במורד־הגבעה נשמע פתאום נהמו הנורא של חטוש, עבד־נחמיה, ואחר־כך קריאות וצעקות של אנשים מתנצים, סנבלט ופועליו עומדים ומשקיפים. הצעקות משתתקות ועל הבמה מופיעים שלשה שומרונים, ממקורבי סנבלט, כולם מוכים ופצועים. זה מגרד את גבו, זה משפשף את פניו וזה ממשמש בצלעיו ובבטנו. סנבלט אץ אל כל אחד ואחד בשאלה: ימה קרה לכם? מי פגע בכם? אף אחד אינו משיב לו. כולם מבולבלים וטרודים במכות שהוכו).
- שומרוני א' כוח אגרופו, צצ... ארור יהיה עם זרועותיו ברזל!
- שומרוני ב' לא זרועות לו, כי אם מלקחים מברזל, האכלהו אש!
- שומרוני ג' אך אחז בערפי, אמרתי: בא קצי! ימלקני האיש!... ימח שמו... אוי-אוי-אוי!...
- שומרוני א' הֵבֵן לֹא אוֹכֵל, אֵיךְ נִפְל הַדָּבָר? מִי תִקַּף אֶת מִי?
- שומרוני ב' שמעתי את נהמו וראיתי מחבק אותך, אם לא טעיתי, ומאומה לא ראיתי עוד. לא ראיתי... פתאום עפו ניצוצות לפני עיני. אויה! אויה!...
- שומרוני ג' מוזר הדבר! הוכינו, נפצענו ומה קרה? אין איש יודע עד מה... שומרוני א' כל אחד החזיקו בידיו, אך כל אחד הוכה ממנו והוא נמלט... איִכָּה?
- סנבלט. ובכל זאת... ובכל זאת... איך זה יקום איש בעצם היום ויכה את רעהו? איך? איך? האומנם לא תוכלו להגיד לי למה פגע בכם הגבל?... קץ! קץ עלינו לשים לדבר!...
- שומרוני א' (אל רעיו) לא אזכורה, האומנם דברנו אשדודית ולא יהודית?
- השומרונים (צוחקים) יהודית, הִתְהַאֵר...
- שומרוני ב' והוא? האילם? הוא ודאי מדבר אך יהודית, חֲחַחְחָה... אך

יהודית, החחה...

שזמרונני ג' יודע אני, מפני-מה הוכינו בידי עבד-הפחה: על כי ידידים
אנחנו לך ועל כי אתה חטאת לבלי היות פחה בירושלים... ההא...
אוי-אוי-אוי!...

סנבלט פחה... פחה... עם כלבי-צאני לא אתן פחה כזה! פחה, הנ... (עיניו
נתקלות פתאום בניקאסו, ואז הוא מסיח את דעתו מרעיו, מביט
אליה רגע אחד ואחר-כך קורא לה): הִי! מה תעשי שם, בת? גשי-
נא הנה. ניקאסו! ניקא-סו! (ניקאסו בגשת אליו): התקרבי נא הנה...
הנה... לא כך... כך תעמדי, ככה, למען אוכל להיטיב לראותך...
(מתבונן אליה ארוכות בעינים פולשות ובוהנות. ניקאסו אינה יכולה לעמוד
בפני מבטיו ומשפלת את עיניה): למה כה עצובה את, בתי? (ניקאסו
שוחקת): למה תחרישי? למה הבטת שמה לפניך? מה ראית שם?
למה לא תגידי, בת? (ניקאסו שוחקת. הוא מצמיד בה את עיניו): או
אולי חכית... למי חכית?

ניקאסו לא חכיתי לאיש.

סנבלט אבל למה כה רעים פניך? עוד מעט יבואו יודע הכהן ורעיו. הלוא
תשמחי לראות את יודע?

ניקאסו אתה יודע, אבי, מה רבה היא אהבתי אל האיש הזה. למה איפוא
תשאלני?

סנבלט (שוב בוחן אותה ארוכות, במבט קודר, ובלא שיסיר את עיניו ממנה, אומר
הוא בקול נמוך נמוך וממושך): שמעתי, שיודע יבוא לבקש, כי אתנך
למנשה בנו לאשה...

ניקאסו (כולה מזדעזעת ונרתעת כנשוכה): הֵא, לא!...

סנבלט מדוע כה נבהלת? האם במנשה לא תחפצי? יודע הוא ידידנו
מתמיד...

(ניקאסו עומדת כולה מכווצת, שוחחת-ראש ושוחקת).

סנבלט (מתחיל חושד. מבטו נעשה זועם, וקולו - קשה): ניקאסו! אני מחכה
לשמוע את אשר בפיך... (ניקאסו שוחקת. הוא מריס קולו): אם
תקשי כה את ערפך, אאכוף עליך... אתנך למנשה בלי לשאול
את פיך!

ניקאסו (מודקפת, בעיניה נרלקת אש מורה): אבי! אם תקשרני אל מנשה
בחבלים, לא אהיה אשתו...

סנבלט (נגש אליה כנבהל, בלחש כמעט): אולי... הא... פ-ח-ה?...

(ניקאסו מורידה דומם את ראשה)

ס נ ב ל ט (בכעס. טונה אל רעיו): רעִי וידידִי! גשו נא הנה! אנא, גשו-נא הנה! אתם עדי, כי בצדק אעשה שפטים בבת סוררת ומוֹרָה זו. על אויבי בנפש תעגבי...

נ י ק א ס ו (מזדקפת עוד יותר; בכל דמותה הולך ומתנסף חוקף): לא עגבתי עליו. ס נ ב ל ט. אבל הלוא את אוהבת אותו!

נ י ק א ס ו (שוחקת) ס נ ב ל ט. רוצה אַת, שאניע את לשונך במלקחי הלהוטים באש! הגידי: את אוהבת אותו?

נ י ק א ס ו. כן, אבי! ס נ ב ל ט. כַּאת אחד הכלבים אמיתו!

נ י ק א ס ו. כבר אמרת לעשות זאת בשכבר הימים – והדבר לא עלה בידך. ס נ ב ל ט. שמעי, בת! כמת מלב תשכחיהו אם חיים חפצת!

נ י ק א ס ו (מזדקפת עוד יותר): לא אוכל, אבי! ס נ ב ל ט (כעסו מתגבר: מוחא כף וקורא לעברו): חבלים! חבלים הביאו לי! חבלים עבים כעבות-העגלה!

(עבדים נחפזים ומביאים חבלים עבים; כל אחד מראה את חבליו להתסאר בצַבָּנִים. אחריהם באה האם בלויִת שתיים מנערותיה; היא סופקת כטיים ומיבֶּבֶת תרישית).

ס נ ב ל ט (אל אשתו): בואי, אשה! התענגי על פרי-בטנך! על הפחה המצורע והנתעב היא עוגבת! ועבדו הארור... הנה ראי! לרצוח את אלה נפש שְׁלָחוּ אדוניו. ראי נא את המכות אשר הוכו (מתהלך אילך ואילך וקולו מתגבר יותר ויותר בדברו אל בתו): אאסור את ידיך ורגליך בעבותים אלה!... אכלאך במערתי החשכה!... עד מותך לא תראי אור יום... (האם ונערותיה בוכות).

נ י ק א ס ו. וגם אז אָהוב אהב את נחמיה! ס נ ב ל ט. חכי עוד רגע קט ותאָלמנה שפתותיך רהב. לנתחיים אנתחך ואת נתחיך אל כל קצוֹי-הארץ אשלת. למען יראו את מוסר האב בבתו הסוררת והמורה...

נ י ק א ס ו. כל עוד רוח חיים באפי אהוב אהבנו, אבי! ס נ ב ל ט. ערומה אפשטך – כביום הַנְּלֹדְךָ, דרך רחובות העיר יובילוך ויקראו לפניך: ככה יַעֲשֶׂה לכת מבישה. אשר תאהב את אויב נפש-אביה... בפניך יירקו, אבנים יִידוּ בך כל עובר ושב... נ י ק א ס ו. לא בעבור זאת אחזל מאהוב אותו.

ה א מ (נגשת אליה, מַנְפֶּסֶתָהּ, מַשְׁנֵלָתָהּ, והיא, הבת, כנציב אבן בלתי רגישה לגבי

גפופים ושידולים אלה): בתי! הה. בתי האומללה! מה תעוללי לך ולי? למה לך נצר נתעב זה? הנה מגשה בן יודע, הלא את יודעת, כי נפשו חשקה בך... אחר כבוד יקחך אל ביתו... על כמים ישאך... (ניקאסו מנענעת בראשה לשלילה).

האם. הלוא יודע הכהן הגדול הוא ידידנו מאז. הה, בת! על ברכיו גודלת כמו על ברכי אביך ותהי שעשועיו יום-יום... (ניקאסו מנענעת בראשה לשלילה).

האם ניקאסו האם את פני מגשה תשיבי ריקם ותלכי אחרי זר, אשר לא תדעיהו? צר לי מאד להשיב ריקם את פני האנשים האלה. הלא תמיד אשמח לראות את פני יודע כפני ידיד אהוב; ומגשה הלא כרע וכאח הוא לי מימי ילדותי, מאז שחקנו עוד בחלוקי-אבנים, אבל... לא אוכל! (אל אביה): אבי! כזאת לא תהיה! בת-סנבלט לא תהיה כוהנת חבויה בסתר-האווה אשר לאחד מפרחי-הכהונה... מגשה בן יודע לא מפרחי-הכהונה הוא.

סנבלט ניקאסו בת סנבלט נולדה לגדולה מזו! אשת הפחה אשר ליהודה ובנימין תהיה! לא כהן, כי אם שר וגדול יקחני אחר כבוד אל היכלו... (מתקרבת פתאום אל אביה ואומרת לו כמעט בלחש, אבל בתוקף): הוא עוד יהיה... עוד יהיה... גורה לך מסני מושל ארץ יהודה ושומרון!... (בלחש): בירושלים ימלוך מלך...

סנבלט (עוזע קל עובר בכל גופו, פניו משתנים, הוא רומז אל הנשים, שיסתלקו, ובקול אחר, תחילה רפה ואחר-כך חזק יותר הוא אומר): אכן... אכן... מלבי הוצאת מלים, בתי!... לא, ניקאסו! לא אאסור אותך בחבלים, לא אכלא אותך במערה, לא אנתח אותך לנחחים, לא אעבירך ערומה ברחוב-העיר ולא אתנך לכלימות ורוק... לא! לא! התדעי מדוע?

ניקאסו סנבלט מדוע? (צוננת, עיף מן ההתרבשות הגדולה, שעברה עליו, על גזע-עץ, שהיה מוטל בקירוב מקום): אגיד לך מדוע... רק אל תגידי זאת לאיש... אני... אני ירא את... את זה... את סתתך. כאשר באו היהודים מן המדבר ועברו בפעם הראשונה את הירדן, יקדה אש סביבם בלילה, ויומם עמוד ענן הלך לסניהם. אז נמוגו כל יושבי-הארץ מלפניהם, וימס לבב הגויים כמים בַּמְשׁוּט יִשְׂרָאֵל על שדותיהם וכרמיהם, על ערי-הפרוות שלהם ועל עריהם הבצורות, כארבה, אשר לא ידע רחם, ונחמיה וה, הלוא אך עם קָחֵי מַעַט בָּא, אבל גם

אלה... יש אשר אֲדַמָּה לראות עמוד-ענן ולהבות-אש סביב להם...
 הה! את כולנו ישמידו. היו ימים, אשר בגאותי ובאֲוֹלתי אמרתי
 לחבל את כל מעשיו פה ולהפר את מלאכת-החומה. גם להגותו מעל
 דרכנו הפצנו למען לא יהיה לנו פה לשטן. אך אלהים היה עמו ולא
 עמנו. כל הימים, כל הימים... הוא סָפַל את כל עצותינו נגדו... והנה,
 כמו למלא את הסאה, לקח הפחה עתה גם את בתי ממני, את יחידתי...
 לא אאכוף עליך, לא אניאך מאהוב את האיש הזה. בראותי אותך
 עומדת לפני בעת כעסי כה אמיצת-לב, כה עזת-רוח, בעת כעסי...
 ראיתי עין בעין כי יד אלהים טובה עליו... וקנתי, בתי, וקנתי.
 וידי רפו במלחמה עמו... זה אך הִתְחִילו, ועוד ידו נטויה. מעדת עובדי-
 האלהים הבדילנו, מהסתפח בבית-מקדשם גִּרְשָׁנו; כבני-הנכר שָׁמְנו.
 ואנחנו לא בני-נכר הננו; לבי אומר לי, כי רעה גדולה מאלה לנגד
 פנינו. רַבִּי שנותי עברו עלי פה. פה תקעתי יתד נאמנת. קניתי
 שדות וכרמים, בניתי בתים, וְאָפְכְדָה על פני תושבי-ירושלים. הוא
 יקח את שדותי וכרמי ועוד גרש יגרשנו מפה... אוי-אוי-אוי...
 יגורתי מפניו, ניקאסו! תהיי-נא, בתי, לימין האיש, אשר מצא חן
 בעיני אלהים ומלך... תִּרְאֵי את הסדך לאביך ולאמך ולא תעוביני
 לעת זקנה. רואה אני בכך את בת-הסנבלטים. את תשבי על הכסא
 אשר אליו נשאתי את נפשי כל ימי! (בהנמיכו את קולו): אכן, בת סנבלט
 כי תשב במרכבה, תוציא מיד הרכב את מושכותיו... (מביט לצדדין,
 ופתאום בצחוק): תחי מושלת יהודה ושומרון!

ניקאסו

(צוחקת גם הוא, מביטה לצדדים וקוראת): הבו כבוד לסנבלט יועץ-
 המושל ורב-סגניו! הידד! (היא נגשת אליו ומלטפת את ראשו).

אנשי-סנבלט (שעמדו בריחוק-מקום ולא הבינו כלום בקריאות הללו): הידד! יחי
 סנבלט! תחי ניקאסו בתו! הידד! הידד!

יודיע בן אלישיב, גשם הערבי וטובייה העמוני (מופיעים על
 הבמה בשעת הקריאות הללו, שני האחרונים מצטרפים אליהם וקוראים גם הם):
 הידד! הידד! (ניקאסו, בראותה את יודיע, נרתעת לאחוריה ומסתלקת למקום.
 שיודיע לא יוכל לראותה שם).

גשם הערבי (קורא האחרון): הידד! (אל אחר מאנשי-סנבלט): הידד למי זה?
 סנבלט (קם מעל גזע-העץ, משיב בתנועת ידו ובקידה על ברכת-הבאים; רומז לעבדיו,
 ואלה מביאים בן-רגע שטיחים ופורשים אותם על האדמה; עבדים אחרים מביאים
 תְּקִירֹת). הכבדו-נא, מכובדי, ושבו! הואילו נא, אדוני! (יודיע נגש
 אל סנבלט ואל אשתו כידיד וכבן-בית, אומר שלום לאנשיו, לזה הוא חוכט על

שכמו ולזה הוא מושך באזנו; אחר כך הוא חוזר אל מקומו וצונה על האדמה).
ס נ ב ל ט (אל גשם הערבי ואל טוביה העמוני) אנו קוראים הידר לכבוד המכות, אשר עבדי-הפחה מכים אותנו.

ג ש ם ה ע ר ב י (בצחוק): הגם אתכם?

י ו י ד ע ו ט ו ב י ה ה ע מ ו נ י (בפנים חמוצים מכאב): הגם אתכם?

ס נ ב ל ט ו א ח ד י ם מ א נ ש י ם ה ג ם א ת כ ם ?

ג ש ם ה ל כ נ ו ל ת ו מ נ ו ו ש ו ח ח נ ו . פ ת א ו ם ה ת נ פ ל ו ע ל י ד י ד י נ ו , ט ו ב י ה ו י ו י ד ע ה נ כ ב ד י ם . ש נ י ע ב ד י - ה פ ח ה ו ה ר א ו ל ה ם א ת נ ח ת - ז ר ו ע ם . " י ה ו ד י ת ! - צ ע ק ו - י ה ו ד י ת ! דַּבְּרוּ י ה ו ד י ת ! דַּבְּרוּ י ה ו ד י ת ! " - ו ה מ ט י ר ו ע ל י ה ם מ ה ל ו מ י ו ת . ה ם ש נ י ה ם כ ה נ ב ה ל ו ע ד כ י צ ע ק ו : " נ ד ב ר י ה ו ד י ת ! ח ד ל ו , נ ד ב ר י ה ו ד י ת ! " , ו ל א י ד ע ו , כ י א ש ד ו ד י ת ה ם צ ו ע ק י ם . ו כ כ ל א ש ר י צ ע ק ו כ ן י פ ל י א ו ע ב ד י - ה פ ח ה א ת מ כ ו ת י ה ם .

ט ו ב י ה ה ע מ ו נ י (בקול עצוב מאד): הלוא אני לא יהודי הנני!

ס נ ב ל ט (אל גשם): ואתה? מדוע חמל עליך?

ג ש ם א נ י ? ב ר ח ת י . א ך ר א י ת י ם ה ו ל כ י ם ו מ ת ק ר ב י ם נ ש א ת י א ת ר ג ל י ו א ב ר ח .

ס נ ב ל ט מ ו ג - ל ב ! ו כ י ת מ י ד ת ו כ ל ל ה מ ל ט ? ה א ם כ ל י מ י ך ת ס ת ת ר מ פ נ י ע ב ד י

הפחה? מה תעשה?

ג ש ם מ ה א ע ש ה ? א ל מ ד . א ל מ ד . ה ה ! ע ו ד א י ט י ב ל ד ב ר י ה ו ד י ת מ כ ל

היהודים, אם אך אראה, כי נכונה הממשלה בידי היהודים...

י ו י ד ע מ כ י ם א ו ת נ ו ע ל דַּבְּר נ ו א ש ד ו ד י ת . מ כ י ם א ו ת נ ו ע ל א ש ר ל א נ כ ה א ת

ילדינו בדברם אשדודית. הגיעו ימים... ימים אין חפץ בהם...

ט ו ב י ה ו א נ י ל א י ה ו ד י ה נ נ י , ל מ ה ה כ ו א ו ת י ? כ ה ן א נ י ל ב נ י - ע מ ו ן . ה י ו כ ה

כהן מבני-עמון?

ס נ ב ל ט (מציק בכת-צחוק מרה כלפי בתו העומדת מרוחקת בצל): וגם אותי עוד יכו

על אשר לא הכיתי את בתי למדי.

י ו י ד ע ה ה . נ י ק א ס ו ! א י ה נ י ק א ס ו מ ד ו ע ל א תַּרְא ה ? ... י מ י ם מ ר י ם ב א ו ע ל י נ ו ...

אוייה! אוייה! (פני-המסובים מתקורים ורוחם המדוכאה אינה מסתלקת מהם כל

הזמן): שנים על שנים ישבנו, כל עמי-הארץ, בשלום ואין מחריד

דבר. יחד חיינו, יחד סחרנו את הארץ ועבדנו את אדמתנו, עד כי

בא הוא (מסתכל לצדדין) הפחה... אב אחד לכולנו, אל אחד בְּרָאנו.

והנה בא (מסתכל לצדדין) הוא... להבדיל ולהפריד בינינו. לעורר בנו

מדנים, שנאה, קנאה... אל בית-המקדש אל יבוא נכרי! בן-ישראל

אל יקח בת עם-נכר לאשה! שפת עם-נכר אל תעבור שפתי-פי-

ישראל... הנוכל להיות עם-מְדַבֵּר כאשר היינו? עם קטן נבדל מכל

העמים באורח-חיינו, בחורחנו ובשפתנו? מי ידע, מי יבין יהודית, מלבד הכהנים והלויים? האוכל לקנות ביהודית זאת ככר לחם או שרוך-נעל מן הגויים? אשר סביבנו? ולמה? למה?

ס נ ב ל ט

הגידה-נא לי, יודע יקירי! קצרה בינתי מהבין זאת. את כולנו יבזת, את כולנו ינדה מפה, על מי ימשול איפוא ה... הפחה ההוא? (יודע משפיל ראשו ושוחק): חלוא שאלתיך: על מי הוא אומר למשול?

י ו י ד ע

(בקול נמוך ובבת צחוק של מבוכה): רק על ישראל לבד! על ישראל יושב יהודה... כי רק זרע-ישראל הוא זרע-קודש, כי רק דמו הוא דם-סגולה...

ס נ ב ל ט

(בכעס): אכן, אנו, יושבי השומרון, לא חלק ונחלה לנו בישראל... זרע-קודש מי הוא? הרק אלה השופי-השת? הרק אלה המצורעים, החגרים והפסחים? הם זרע-קודש? הם הם ישראל? (צחוק): העליהם לבד ימשול? (יודע שוחק, אל ניקאסו בצחוק מר): השמעת? הידד יועץ-המושל ורב-סגניו!...

י ו י ד ע

ימי-חושך באו עלינו, ימי אפלה ומשטמת-רהב וקנאה. אולי תצמח לנו ישועה מבית-המקדש... בבית-המקדש לא יהיו הפחה לנגוע, פן ירגמל העם באבנים... חגגי לתת לטוביה לשכה בבית-אלהינו, ויבואו שמה בני עמו השוכנים בציון לתתפלל אל אלהיהם; לשכה תהיה בבית-מקדשנו גם לכנעני צור וצידון היושבים בירושלים וביהודה כולה, ויבואו שמה לעבוד לאלהיהם הם... ברית שלום תכרת בין כל העמים אשר בארצנו ללא כל חיץ ביניהם! כל עם ועם ילך בשם אלהיו, ואנחנו נלך בשם אלהינו, אמר נביאנו... ברית-שלום תהיה בינינו, ואם על ברית-שלום נבנה את חיינו, מה יעשה לנו הפחה בקנאותו?

גשם הערבי נשלח ביהודים האומללים את נערינו וישחקו אך מעט ברכושם ובנשיהם, עד כי יפול פחדנו עליהם... לא יהיה ביניהם פוצה-פה ומצפץ... מיראתו אותנו יפנת העם עורף אל פקחיו, ובלא כל משענה ישבר הפחה לחשברי קנה רצוף!

ט ו ב י ה

אין כמוך, גשם, יודע את המלאכה הזאת. ברוך תהיה! ואתה, יודע, טובה בעיני העצה אשר יעצת. כי תמיד רע היה בעיני הדבר, אשר אין לבני עמון אף מקדש-מעט בירושלים. רק באחדות תחזק ידנו. ועל כן עוד זאת נעשה למען חזק הקשר בינינו עד כי יבצר מן הפחה לנתקו: נתן לכם את בנינו ונקח את בנותיכם... הנה, סנבלט, לו נתת את בתך למנשה בן יודע אשר אהבת... (רואים בתנועות-)

ראשו של יוידע ובהבעת-פניו, כי טוביה מדבר את אשר שם הוא, יוידע, בפיו).
יוידע מלבי הוצאת מלים, טוביה! ברוך אתה וברוך טעמך כי היטבת דבר
 (סנבלט מביט נבוך ושוק).

ניקאסו (יוצאת מחוך הצל): למה תחשה, אבי, ולא תגיד להם, כי אחרו את
 המועד? אדוני! נפלאות אהבתי ליוידע ידידנו, אבל דעו לכם, כי
 לשוא תיגעו: אבי יעד את בתו לנחמיה בן חכליה, פחת יהודה
 ובנימין (פונה מיד עורף וממהרת להסתלק מן הבמה). טוביה, גשם ויוידע
 מביטים ארוכות זה אל זה נדהמים).

יוידע לפחה?

טוביה לפחה?

גשם לפחה?

שלשום סנבלט! ...?

(סנבלט מביט אליהם קצת בבושה וקצת במורך-לב מלמטה למעלה).

יוידע הכן יעשה לי סנבלט? לי? לי? וניקאסו? היא? היא? (ברוב כעסו
 הוא פונה אליו עורף).

טוביה (קם ממקומו וכנביא ומוביה פושט הוא אל סנבלט את זרועו, וכשהוא מדבר צונח ראשו
 של סנבלט מטה מטה): סנבלט! אתה בגדת בבני-בריתך! אתה התמכרת
 לפחה ולתורתו, תורת ההתבדלות והמשטמה, אם כי בעט בכם,
 השומרונים, ברגל גאווה. ידוע תדע, איפוא, כי לא ישלח הבעל את
 ברכתו בזרעכם ובזרע-זרעכם. מארת-עשתורת תהיה בפרי-בטנכם.
 כי כמים המוגרים ארצה ולא יאספו, כן יתמו. יי-השומרונים, וישומו
 עליכם אחרונים, כי אך פליטה דלה תשאר לכם, למען תהיו לכל
 עמי הארץ למשל, לשנינה ולמזכרת-עוון...

(כל האנשים קמים ועוזבים את הבמה לאט לאט, כשהם זורקים אחרנית מבטי זוועה
 אל סנבלט. סנבלט יושב לבדו מכווץ ושחוח כמו תחת משא-הקללה. מאחורי הבמה
 נשמע קולה של ניקאסו המזמרת)

דוּדִי בָּא! דוּדִי הֶלֶךְ.
 וּמְנוּחַת-נַפְשִׁי חַיֵּשׁ נְגוּנָה,
 כִּי אֶלֶף וְאַבְקָשׁ דוּדִי—
 אוּיָה! מִי יִשְׁמֹר בְּיָתִי?
 כִּי אֶשְׁמֹר בְּיָתִי, אוּיָה!
 דוּדִי, דוּדִי תִמְקַע עֵבֶר,
 אוּיָ—י—ה—ה!
 דוּדִי, דוּדִי תִמְקַע עֵבֶר! ...

ה ס מ ך

עלילה שניה

רחבה לפני ביתו של נחמיה. מימין מבהיקה חזית-בית לבנה מבעד לשורות-ברוישים. הרחבה מכובדה ומסוקלה אך בלא כל צמח ושיח. היא רק מוקפת גדר של אבנים. מחוץ לגדר נראים סלעים, גבעות חשופות, אהלים בודדים עלובי-מראה. בכל שממה ועזובה. במרחק נראים בתי-ירושלים ומעליהם מתנשא הבנין האדיר והמבהיק בלבנו של בית-המקדש.

משמאל פורצת קבוצת קבצנים בפנים מצומקים מרעב. לבושי-קרעים וערומים-למחצה. כולם מתרגשים. צועקים וקוראים קריאות מוזרות ובלתי-מוכנות. בצדי-הרחבה מרוחקים קצת מן הקבצנים, הולכים בפסיעות מתונות אנשים אחדים דוממים, שחיראש ועצובים. אחריהם מופיע נחמיה בלויית חטוש עבדו. הקבצנים פושטי-היד רצים לפניהם ומאחריהם. אחריהם מהם יש שובגעים גם בשרווליו של הפחה, והוא מסלקם במנוחה אך בסילוד-נפש מסותר בקושי.

על אחד מן הסלעים שמחוץ לגדר מופיעה ניקאסו. היא עומדת בלא תנועה, זקופה כתומרי

מסתכלת בנעשה על הרחבה, ואיש מן האנשים שעל הרחבה אינו מרגיש בה.

קבצן א' (בניגון עצוב ומשורבב): נדבה, הפחה! לחם לפי!

קבצן ב' (באותו הניגון): חוסה-נא! נדבה, הפחה! לחם לטפי!

קבצן ג' (כניל): אשתי חולה. נדבה, הפחה!

קבצן ד' (כניל): בתי חולה. נדבה, הפחה!

קבצנים אחדים (ביחד, כניל): נדבה, הפחה!

(נחמיה מחלק נדבות על ימין ושמאל, במדה שהוא מחלק, רעש-הקולות מתגבר והקבצנים

נעשים טרדנים יותר. נחמיה רומז לחטוש, וזה מתחיל מגרש אותם, בלא שיגע בהם לרעה. הוא

עושה זאת בזריזות נפלאה. בכל פעם שאיזה קבצן מנסה להתקרב אל נחמיה, הוא נתקל בקצה מגלבו

של האילם. וכשהם מטרידים יותר, הוא משמיע את קול-נהמו, כנהם-כלב, שמפיל עליהם פחד, וסוף-

סוף הם מתפורים. נשארים רק האחרים, השקטים והעצובים. בתחילה אין נחמיה מרגיש בהם. הוא

עומד מכולכל ובורק את בגדיו, שנגעו בהם ידי-הקבצנים, מתוך הודהמות בלתי מסותרת. פתאום הוא

רואה את האנשים השקטים, שעומדים ומחכים דומם).

נחמיה (פינה אל אחד מהם): האתה הוא זה עֲזָגָד, אשר זָכוּד נערי עוב לך

את כרמך ושדך, שערבת לו בעד המִשָּׂא, אשר נשה בך? השלום

לך, עזגד?

עזגד (חוכך ובעצבות): כן... שלום לביתי... אבל...

נחמיה האומנם הוא עוד נושה בך?

עזגד לא, אדוני הפחה! אבל את מתנת-המלך טרם קבלנו.

שאר האנשים לא קבלנו! לא קבלנו!

נחמיה לאיזו מתנת-מלך תרמוז?

עזגד למתנת-המלך...

אחד מן הקבוצה הגה שאלתיאל עוב לי, אמנם, את מִשָּׂאו, אבל גם אני

לא קבלתי אף מעט מאשר נתן לך המלך בעד עניי-העם.
 נחמיה (משחומם): אחי! המלך לא נתן כל מתת וכל...
 כולם (נכנסים לתוך דבריו): כן! הוא נתן! הוא נתן!
 השני מן הקבוצה הכל יודעים, שהמלך נתן לך כסף וזהב לחלקם בין עניי-
 העם, שמכרו את שדותיהם ואת בניהם. את השדות והבנים השיבו
 לנו, אמנם... אבל מכסף המלך לא נתנו לנו מאומה. למה תמנע
 הטוב מבעליו?
 נחמיה (צוחק): אך אֵולת היא זאת!
 השלישי אולת? אולת? הנה ספרו לנו בשוק-הדגים. הכל שמעו זאת. אין
 זה עוד סוד. גם ילדים יודעים, כי כספנו בידך הוא.
 נחמיה כספכם?
 רביעי כי הכסף, אשר שלח לנו המלך בידך, כספנו הוא.
 נחמיה שמעו-נא. מי ספר לכם את הדבר הזה? האמינו י המלך לא שלח
 לכם כל מתנה. ולמה ישלח לכם מתת? החסר אביונים הוא
 במדינות-מלכותו? האם לא די לכם בכל החסדים, אשר עשה עם
 העולים, ובכל הטובות, אשר הראה לנו עד הַבְּנוֹת החומה וגם
 אחר הבנות?
 השלישי הלוא המלך הסיר מעלינו את עול-המסים, ואתה החשית.
 החמישי כן, למה תכסה מאתנו את הדבר?
 נחמיה (חחילה בריגו ואחר-כך בצער): מי הנבל, אשר השלה את נפשכם בדברי-
 שוא ובספורי-בדים למען הרעימכם? שְׁמְעוּ-נֵא! שקר אמרו לכם,
 ואתם אך הבל תהבלו. המלך לא הקטין את המסים אף כשחק-מאזנים.
 לא טוב הדבר, אחי, אשר אתם מטים אוזן לכל בן-בליעל האומר
 לשלוח ריב בינינו... לא טוב הדבר... שובו אל עבודתכם ויהי אלהים
 עמכם ובכל מעשי-ידיכם!
 אחרים לא נלך מפה עד אם תחן את משפטנו.
 נחמיה (בכעס): עתה אני רואה, כי אך נרפים אתם. את עבודתכם
 בבית ובשדה נטשתם ובאתם לבקש מתנות-מלך, אשר לא נָתְנו
 לכם... שנית, אני מזהיר בכם: לכו שובו אל מלאכתכם, אם אין את
 נפשכם לדעת את נחת-הזרוע אשר לחטוש עבדי. מהרו והעלמו מנגד
 עיני, נרפים!
 עזרד אם כן, תן לנו, איפוא, לו אך חלק קטן, לו אך מעט...

(האילים משמיץ את גמיו על העניים נושלת אימתו - והם ממהרים להסתלק. חטוש הולך
 אחריהם ונוהם אל ערפם, וזה עוד מגדיל את בהלתם).

נחמיה   נשאר עומד לבדו, שקוע בהרהוריו. ניקאסו יורדת מעל הסלע, נכנסת לאטה אל הרחבה, מתיצבת מול פני נחמיה, כצעדים אחדים ממנו, ודומם היא מבסת אליו. נחמיה אינו רואה אותה בתחילה, אך חטו ש מתחיל גוהם כלפיה כבושות ובועט, עד שהיא מתחלחלת. נחמיה מריים לאטו את ראשו ונדהם לראות לפניו את ניקאסו.

נחמיה   ניקאסו!

ניקאסו   כן, נחמיה!

נחמיה   (בנוך עדיין) את פה... מתי באת?

ניקאסו   אבי ואמי הלכו, ואני מהרתי להתגנב מביתי ולבוא אליך לזמן־מה. אך לזמן־מה... אוי לי אם ישובו ולא ימצאוני... עמדתי פה על הסלע וראיתך בין... בין אלה ה...

נחמיה   אה! האנשים האלה... (משפשף את פניו מרוב התרגשות).

ניקאסו   ועליהם אתה אומר למשול, פחת־ירושלים?

נחמיה   (בין קמטי פניו סבל, קול רצוף וניחר): אבני היכל הרום, אבנים קדושות ויקרות... מגזאלות בעפר־חוצות... אבנים קדושות ויקרות...

ניקאסו   (נכנסת לחוך דבריו): מצורעים ומוכי־שחין...

נחמיה   (שקוע בהרהוריו, אינו שומע את הערה ומשיך): נַרְחַם נא את הגוף החולה, גרחהו, נחבוש לפצעיו ונַרְפְּאוּהוּ... נלקט־נא את האבנים היקרות אחת לאחת, נסירה מהן את חלאתן, ונבנה בנין עדי־עד, בנין לתפארת...

ניקאסו   מאלה?

נחמיה   מאלה, ניקאסו! אם אך נאהב אותם, אם אך נאהב אותם... זרע־ישראל הם, עמ־ה'!

(ניקאסו צוחקת צחוק קצר וארסי).

נחמיה   (מתרגז): אלהים קצף על עמו והשפילו עד עפר. אך לא לנצח, שומעת את? לא לנצח!

ניקאסו   (משהה על פניו מבט ממושך ובוזן, בבת־צחוק של ערמומית): בדברך כה על עמך לא אבינה את אשר עם לבך.

נחמיה   למה לא תביני?

ניקאסו   כי זה דרכך מאז להתחפש. בראשונה אהבתיך בעבור זאת, ועתה ירא אני מפניך.

נחמיה   מתי התחפשתי לפניך?

ניקאסו   לא רק לפני, לפני כולנו. אז, כאשר באת ראשונה לארצנו, לפני חמש־עשרה שנה, אז כאשר בקש אבי להצר לך... רבות ספרו

עליך נפלאות. שר וגדול מרואי פני-המלך, ואולי גם בן-המלך...
 בא מפרס, והוא מתחפש כאחד-העם ונותן את שכמו עם עושי
 המלאכה אשר בבנין החומה. אכן ידוע ידעו, כי דבר-סתר לך, אבל
 איש לא ידע מה הדבר הזה. על מה ולמה תנהג ככה. מסני צפונותיך
 יראו בני-אדם. הן עוד אזכרה כאשר יום יום, כנסות צללי-ערב,
 התאספו בבית-אבי אנשי-סודו וחרשו עליך מזמות. ואני אז נערה
 קטנה, יושבת מאחר גב אבי, מקשיבה אל הדברים הנפלאים
 והאימים אשר דברו בך, ולכי הלם בחזקה... כה צר היה לי עליך,
 אשר דמיתך ולא ראיתך... ימים הסתובבתי שם ליד החומה. בין
 תלי העפר, החמר וגלי-האבנים. הפועלים לא פעם דחפוני למהמזוזות,
 לא פעם הכוני והניסוני... ויום אחד ראיתך... על חמור קטן יושבת,
 אדרתך עליך היתה מלוכלכת בסיד ורפש, פניך גם הם היו מעופרים.
 איש לא הגיד לי מי אתה, רק לבי הגיד לי. אמר לי לבי: הנה
 הוא זה!... "האיש הזה לא ימות!" – צעקה בי נפשי. ונגשתי
 אליך. התזכור זאת?

נחמיה.

אם אזכור זאת: כה קטנה היית אז כאשר נגשתי אלי כולך
 חרדה, ותמשכי בשולי-אדרתי. ומפיך הקסן שמעתי דברים מזוזים:
 "איש השר! השמר על נפשך!", ואחר-כך שנית: "איש השר!
 השמר על נפשך!", וברחת. אך אור עיניך נשאר בנפשי. לא ידעתי
 אז מנוחה. בכל מקום הפשתיך, בקשתיך, עד כי מצאתיך... אמרתי
 בלבי: הלא אחותי את! הלא דם-ישראל בעורקיך... לוא גם מואביה
 היית מדוע יגרע חלקך מרות המואביה? ובכל זאת הייתי אומלל
 באהבתי זו אליך. שבע פעמים ביום הזכרתי לנפשי את רות –
 ושבע פעמים ביום נצבה אי זבל לנגד עיני... גזרתי אומר לעזובך...
 אך לעזובך לא יכולתי... אולם בושתי מפני עזרא הזקן. הוא אמר
 לי פעם כאשר התוודיתי לפניו: "גדולה הרעה. אמר, אשר תבאנה
 על העם הנשים המואביות, העמוניות והאדומיות. אבל שבעים ושבעה
 תגדל הרעה, אשר השומרונית הקטנה היא תביא לנפשך. עזוב
 אותה, נחמיה!". היא טובה מן העמוניות, האדומיות והמואביות,
 התחננתי אז לפני הזקן, האין דם-ישראל בעורקיה?". התדעי את
 אשר ענה לי? זקן קשה-לב היה האיש... הוא ענה לי: "דם-ישראל
 אשר בעורקי-השומרונים הוא יין מהול במים! רוח ישראל אשר
 בקרבם – כסף בסיגיו" – מאד בושתי מפני הזקן, אך לעזובך לא
 יכולתי...

ניקאסו   הה, הזקן הנורא והנמאס ההוא תמיד הולך עלי מראהו אימים.
 נחמיה   הסי, נערה! אל תדברי נאצה באיש חסיד ועבד-אלהים.
 ניקאסו   (מענה את פניה) איש חסיד ועבד-אלהים לא ימיט צרה גדולה
 על ישראל, לא יקשיח לבו מנשים וטף, לא יחריב כל בית בישראל...
 עבד-אלהים!... (בראותה את הבעת פניו של נחמיה): יהי כרצונך, לא
 אוסיף עוד דבר בו רעה. מה היה אחרי-כן?
 נחמיה   הלוא את יודעת. מהרתי לשוב לפרס, לבקש שם מפלט. אך
 גם שם לא יכולתי לשכחך...אולם מתי התחפשתי כדברך?
 (ניקאסו מסתכלת בו רגע בעינים קמות מפתח, ואחרי-כך היא משקעת את ראשה אל
 בין כתפיה ומכסה את פניה בידיה).

ניחמיה   (נגש אליה, מנסה להסיר את ידיה מעל פניה, מלטף ומרגיע אותה): מה
 לך? הנערה כניקאסו תבך? לא נאה הדמעה על פניך. נערה!
 ניקאסו   (מרימה ראשה, מביטה אליו בפנים יבשים אך זעומים): לא בכיתי,
 נחמיה! אבל כבד הנטל מנשוא!
 נחמיה   מה הנטל הזה, ניקאסו?
 ניקאסו   הלא אתה יודע.
 (נחמיה שותק, אך נכר, שנעשה יותר כבוס בלטיפותיו).

ניקאסו   אבי ואמי נחרו בי על לכתי אחריך... אתה יודע זאת... לא
 נתתי לבי אל המדנים אשר ביניכם והלכתי אחר אויב אבי... הלוא
 ידעת את עזו ואפו... הלכתי אחריך, כי אהבתיך. האמנתי בך,
 האמנתי, כי אלהים בחר בך להיות מושל על כל גויי-הארץ...
 נחמיה   (תיך כדי לטיפותיו הקלות): ועתה חדלת מהאמין?
 ניקאסו   התחברת אל עוֹרֵים ופסחים. אתה אוהב רק את העניים
 והאביונים...

ניחמיה   הלא זה העם, אשר ה' בחר לשפן את שמו בו... עם-סגולה...
 ניקאסו   הה! בדברך ככה לא אבין לך. לא אבין... האומנם רק על
 אלה שם, על דלת-העם, ישכון כבוד ה'? הלא צחוק תעשה לי,
 נחמיה! טוב לי המות מאשר לראותך בתוך אספסוף של ריקים
 וטוחזים, כאשר ראיתך פה, ובגדיך עליך מסונפים בעפר-חרבות!
 (מתבקתו ובקול רך ומחוק, כמו מתיך חלום): ואני חפצתי לראות את נחמיה
 שלי פחה! פחת-אמת! כמו כל הפחות הגדולים... מעוטר ומפואר
 בארגמן ובעדי-עדיים, יושב בארמונו מכלל-היופי, עבדים ושפחות
 לפניו יקדו וישתחוו... ואני, הנצבת על ידו, נסיכה בירושלים,
 נסיכת יהודה ו... ו... הה, נחמיה! נחמיה! (כשעה שהיא מדברת משתנים

פני-נחמיה, שמביעים סבל והתאמצות להבליג. לאט, בתנועות רכות, הוא מטלק מעליו את ידיה לאחר שהשתמט לגמרו מבין זרועותיה).

ניקאסו (בפחד טמיר): נחמיה!

נחמיה מה לך, יקירתי?

ניקאסו (ביאוש): אינך אוהב אותי.

נחמיה כן! אוהב אהבך.

ניקאסו לא! אני רואה זאת בפניך. אור זר מתלקח בעיניך, אור זר

ורחוק, ואני יראה מפניו. מה הוא האור הזה בעיניך? למה לא תגיד

לי דבר מכל אשר בנפשך?... למה לא תגיד לי מי אתה? (בקול אחר):

אין בך כל אהבה אלי, בן-חכליה!

נחמיה (בצער): אבל כן, אבל כן! (נוטל בידיו את שתי ידיה): אני אוהב

אותך כאשר אהבתיך ביום הראשון לראותי אותך. אולם... הביני-

נא! הביני-נא! לא בעבור אשר כלתה נפשי אל לחס-הפחה צרו

עלי קירות ארמון-המלך. לא מחפצי להיות מושל לגויים כותתי

רגלי דרך המדבר לבוא הנה. מה לה ולגויים? באתי לחיות את אלו

האבנים השרופות ואת אלו הנפשות הנמקות. לחיות, לרפא ולהציל

את פליטת זרע-הקודש משני הגויים האלה, פליטת עם גדול, גא

ואדיר. הנה, ניקאסו! אל תראים, שהם שפלים ובזויים. הם שומרים

בעורקיהם דם קדוש אשר לעם-סגולה, כיון העתיק והטוב. נקלה

בעיניך האספסוף; אבל, האמיני לי, הוא נושא את זרע הגדולות

והגצורות, אשר נבאו עליהם נביאינו, זרע העתידות הנהדרים. עלינו,

ניקאסו, לבנות את חרבות-הארץ ואת חרבות-העם. חובנו הוא זה

לאבותינו, אשר ישבו בארץ ועבדוה, אשר נפלו חללים על חומות

העיר או הלכו בשבי לפני צר; חובנו הוא לבנינו אחרינו, אשר

נוריש להם את תורתנו הקדושה, ירושת-אבותינו...

ניקאסו התורה! עוד פעם ועוד פעם התורה... ואין איש מאתנו יודע

תורה זו מהי. יש אשר תראה לעיני כאיש, אשר טחו עיניו מראות

את אשר לפניו... לא רק "פליטת עם גדול" יושבת פה. פה יושבים

עמים, אשר לא יוכל עוד היהודי להבדל מהם. תחת להבדל, נחמיה,

הלוא טוב טוב לך לשלוט עליהם... כיד מלך פרס הטובה עליך!

(בדברה מצטטפות גבות-עיניו של נחמיה ופניו הופכים ועומים. חסו ש משמיצ בהמתו אימים):

ניקאסו אוי! צוה עליו, שישתוק. הוא מפחידני.

נחמיה (רוקע ברגלו כלפי האילים): הס! הס! נמאסת עלי!

ניקאסו למה הוא לך יצור זה?

- נחמיה   בינת-חכמים לו. הוא אילם כמו עמי, כמוהו קשה-לב ואביר-
וכמוהו אומלל.
- ניקאסו   (בצחוק לעג) סמל נאה...
- נחמיה   (בקול קשה): שמעיני, ניקאסו! אַדְמָה, כי אוכל להגיד לך, אור זה,
אשר עליו שאלתיני, מה הוא. תמיד בשמעי אותך מְלַעֶגֶת וּבִזָּה
לעמי. תתלקח בי אהבתי אליו כאש...
- ניקאסו   (נכנסת לתוך דבריו בבת-צחוק מרה): ובדברי לפניך על גדולה
ושלטון, על עוז ומשרה, – הגם אז תתלקח בך האש הזאת?
הדרך אל עמי לא דרך העוז והמשרה היא.
- ניקאסו   אבל זאת היא הדרך אלי! רק זאת!
- נחמיה   ניקאסו!
- ניקאסו   רק זאת על לשונך תמיד: עמי, עמי... ואני? ואני מה? מה
לי ולאספסוף הנה? רק אותך ידעתי, נחמיה! רק אותך לבדך אהבתי...
- נחמיה   (בפניו חל שנוי: משהו התמתח והתקשה בהם. בקול יבש, שמפחיד את
הנערה): לא, ניקאסו! אותי אין אוהבים לבדי...
- ניקאסו   (נגשת אליו. ראשה כסוף קצת לפניו, מניחה את שתי ידיה על כתפיו,
ומסתכלת ארוכות בפניו כפולשת אותם במבטה הבוזן): בן-אדם! מי אתה?...
בן-אדם!... (שוב מסתכלת ארוכות): שמע ואספר לך את אשר קרני היום.
עמדתי ליד גדר-כרמנו והשקפתי לעבר-המדבר, אל הגבעות הצחיחות
המשתרעות עד לקצה השמים, אל הציה אכולת-השמש. הבטתי,
הבטתי, ולא ראיתי מאומה, רק חשבתי עליך. ופתאום – והנה דמות
עברה שם לעיני... לא! לא דמות היתה זאת... כי אם... רוח!...
נשמת-חיים נוראה עברה שם על פני הגבעות והעמקים. ביחד עם
צללי העצים עברה שם. ועל לבי העיקה אימה גדולה... התבין?
דמות לא-דמות, מראה לא-מראה... אף גם דמיתי לשמוע משם
צעדים, לשמוע את הַדְּבָר הַהוֹלֵךְ הַלֵּךְ וְקָרַב, ומביא משם בכנפיו
אימים, קָרֶס, אַבְדוֹן, מוֹת... פתאום אחזתני פלצות. אלהים! הלוא
אתה עברת, בדרך אלינו, על פני הגבעות האלה והעמקים האלה,
בציה הזאת!... אתה משם באת, עם התעלומה האפלה אשר בנפשך...
מי אתה, בן-אדם? מי אתה? מה הבאת לנו משם? הגד! הגד!
האם לא ציר שלוח אתה לנו מנשמת-המדבר ההיא, אשר ראיתיה
היום עוברת שם? מי אתה?
- נחמיה   נְעַרְתִּי! אני בונה... את ארץ-קברות-אבותי אני בונה!

(פני נחמיה חווירו פתאום. בתנועותיו מורגשת מבוכה גדולה).

ניקאסו
נחמיה

אחה כה חיזור הנך... מה לך כי חזרו פניך ?
(בקול נמוך ובבת-צחוק מסתורית): נְעַרְתִּי! הדבר הנעלם ההוא,
אשר ראית בא מן המדבר... קול לו... הוא מדבר, הוא קורא... יש
אשר אני שומע פתאום את קולו בא משם, מן המדבר... או אולי
מפה הוא בא, מן העיר... מקרב העם... אבל אַת לא תביני זאת...
(מתרגש) התביני? התביני? בונה הפצתי להיות... בונה!... אבל על
הבונה להיות חפשי... חפשי לעמו... אך לעמו לבדו... אה, ניקאסו!
אך איש חדל-כח בין זרועותיך, אך איש חדל-כח...

ניקאסו

אל תדבר ככה!... לא אוכה לשמוע את הדברים האלה מפיך.
רוצה אני, נחמיה, כי תהיה שליט! שליט חזק, שליט גדול תהיה
למען ניקאסו אוהבתיך, כי רק מושל גדול תאהב ניקאסו...

נחמיה

הקול... הקול משם... קול-המדבר... קורא...

(את הרחבה והנוף כולו מציפים רמדומי-ערב, על הגבעות גדלקים זעיר-שם זעיר-שם אורות-
ערב בודדים, שמשות בית-המקדש מרחוק מתלקחים באש-השקיעה).

ניקאסו

(מפיה מתפרצת כמעט צעקה): נחמיה!... אתה מפחידני... נחמיה!
אהוב אותי, רק אותי לבדי!... נחמיה!... (נחמיה עומד בנדהם ושוק):
למה תחשה ולא תענה? ענה! ענה!

נחמיה

(כמו מתוך חלום): אין אַת שומעת את הקריאה, אשר אני שומע...

איך תביני?

ניקאסו

לא אחפוץ לשמוע כל קול אחר זולת קול-אהבתך... הגד: התאהבני?
(נחמיה שוחק): האם עלי לעזובך? (הוא שוחק): טוב, איפוא, יהי כרצונך! אוי

לתייך בלא ניקאסו! כערער בערבה תהיה בתוך עמך זה, אשר
אהבת. היוכל העם הזה לתת לך אושר ועדנים כמוני? היוכל לאהוב
כמוני? אהבת-העם מה היא? — אין ואפט! ואהבת-ניקאסו — הכל!...
הדרך אל עמך רק קוץ ודרדר... רק קוץ ודרדר... והדרך אל ניקאסו
סוגה בשושנים... (נחמיה עומד דומם בראש מורד, ניקאסו מבטת אליו
זמן-מה דומם היא הולכת ונעלמת בין הסלעים, אשר משם באה, נחמיה עומד
רגע כמאובן, פתאום הוא מקיץ מקפאונו, קופץ אגרופיו מרוב-התרגשות, סוסע פסיעות
מספר אחר ניקאסו כמתכוין לרדוף אחריה, למקוטעין פורצות מפיו קריאות בקול
חנוק: "ניקאסו!... ניקאסו!... אך מיד הוא מתעשת — וחוזר שחות ורפה-ידיים, עיניו
נתקלות בחטוש היושב על האדמה, והוא משתומם ברגע הראשון כאילו לא הכירו;
אך מיד הוא נזכר, נגש אליו ומניח את כפו על כתפו, חטוש מביט אליו מלמטה
למעלה ומחייך חיוך כלבי מתוך הנאה, נאמנות והכרת-טובה).

נחמיה

נשארנו לבדנו... אך אני ואחה... ניקאסו עובתני, הלכה לה.

שומע אחת? הלכה לה... ואני הלוא יום יום התפללתי אל אלהים.
 כי יגאל את נפשי מאהבה זאת, כי יעזור לי לשבור את הכבלים...
 הלוא עז חפצי היה לעמוד יחידי לפני עמי! יחידי, טהור וחפשי!...
 והנה נשברו הכבלים, והנה עומד אני יחידי וחפשי, ומדוע לא אשמח?
 מדוע לא אגיל? חיי כמו הורקו, מי לי עוד פה?... הה! כן, כן,
 אלה אשר שם... אלה אשר שם... הלא ראיתם, הלא שמעתם!
 עשקתים, הסתרתי מהם אילו מתנות-מלך ושמתני בכלי... הההא...
 אה! קוץ ודרדר... קוץ ודרדר... אולי גם אתה, חטוש, לבך רע עלי?
 מי יודע?... אחי, אחי המסכן! אילם אתה כמו העתידות, קשה ואטום
 אתה כמו ההויה, רק לנהום תדע, חטוש, חטוש הטוב! נסה-נא, אולי
 תוכל להגיד לי הפעם, אך הפעם, אם היטבתי לעשות בשובי הנה
 שנית מפרס... דרך זלעפות-המדבר כתותי את רגלי; אמרתי עם
 לבי: אלהי קורא לי להחיש פדות לעם, לתת לתד לתורתנו במקום-
 קדשנו!... האומנם פני-ניקאסו הלכו לפני בלי אשר אדע והם
 הנחוני עד הלום?... (הוא מתחיל מתהלך על הבמה בפסיעות מהירות ובהתרגשות):
 לא! לא אחות היא לי! אף לא כמו רות המואביה! "דם-ישראל
 אשר בעורקיה כיון המהול במים הוא! ורוח ישראל אשר בקרבה
 ככסף בסיגיו הוא"!!... איזבל!... אלהי! למה לא תכני בחמתך?
 למה לא תשלח את ירך הנוקמת בי ותבצעני?... ראה, מיד איזבל
 פדיתני, את דרכי אל עמך פניך עתה, - ולהודות לך לא אוכל...
 בלבי כמו נתקו כל המיתרים... (הוא נגש שוב אל עברו): הה, חטוש!
 ובכל זאת, ובכל זאת... יבוא יום, אשר הגבעות הללו תדשאנה דשא
 ירוק, עץ כל פרי יעלה פה נצה, עמקים יעטפו בר, בידי בחורים
 יהלו חרמשים לנוגה-השמש, ונערות תפצחנה רנה... אבל... אבל...
 מר לי, חטוש! מר לי, רע אילם!...

(נחמיה מתרחק פסיעות אחדות, ערפו אל הקהל ופניו אל הגבעות, אשר אורות-ערב
 נוצצים עליהן אילך ואילך, במרחק בווערים אורות-המקדש, אך מסביב לנחמיה גדולים החשכה
 והשימון, על רקע החשכה מסתמנת בשרטוטיה הבולטים הסילוואיטה של נחמיה. לאט לאט הוא פורש
 את ידיו אל שמי החושך ומפזי נשמעת אנהה ממושכת).

ה מ ס ך

ע ל י ל ה ש ל י ש י ת

אותה התפאורה שבעלילה השניה. לילה. רק אור הירח מאיר את הרחבה. מבין העצים שלפני חזית הבית מבליח אור קלוש של שתי אבוקות. מרחוק מתנשאת בכל כבדו הסילוואיטה השחורה של בית-המקדש. נחמיה מתהלך אחת הנה ואחת הנה, שקוע בהרהורים כבדים. ניקאסו מופיעה רעולה, בפסיעות בלתי-בטוחות, כמקססת ומתיראת. נחמיה מכיר אותה מיד. רגע אחד של מבוכה, ואחר כך – קריאת שאלה:

נחמיה ניקאסו?

ניקאסו (בקול נמוך, בלחש כמעט): כן... אני...

(רגע אחד מסתכלים זה בזה, ורגע משנהו מתנפלים איש בזרועות-רעהו, בלטיפות לזהטות).

נחמיה גי-קא-סו...

ניקאסו נח-ממ-יה...

(אי-משם בחושך נשמעת נהמתו של חטוש).

נחמיה בכל זאת שבת אלי... בכל זאת...

ניקאסו כן, שבת. לא יכולתי אחרת... אתה מושך אותי אליך... כמו באר אפלה ועמוקה, כמו תהום...

נחמיה פתיה! מדוע זה כבאר הנני? מדוע זה כההום הנני?

ניקאסו לא אדע, לא אדע. אבל יראך אני מפניך... יראך, יראך... אבל אני אוהבת אותך! אוהבת, אוהבת... אוהבת!...

נחמיה אה! חמדת-נפשי! רואה אני, שאין לי פדות וישע ממך... אלהים עזבני... הה! את אסוני... את אשרי... בזרעותיך... בזרעותיך לאבדון, ניקאסו! (מחבק אותה בהתלהבות. אחר רגעי-מספר): מה היראה, אשר את יראה מפני? מלה זאת שמעתי לא פעם מפך.

ניקאסו לא אדע. נחמיה, לא אדע! אבל... מאז באתם הנה, אתה והיהודים אשר עמך, נפל דבר חדש בינינו פה, דבר חדש ואיום... אני הרגשתי זאת מאז ראיתי בגרש אנשים את נשיהם, אשר לקחו מעמיה-הנכר. בעלים, אשר אהבו את נשי-חיקם, אבות, אשר אהבו את ילדי טפוחיהם, נהפכו פתאום לזאבי-ערב והקשיחו את לבם ממחמדי-עיניהם... (היא מזרועת ממראה-זקנה, אשר עבר בדמיזנה, ומבטה בשתי ידיה את עיניה ואזניה): אהה! עוד צוללות באוני הצעקות והיללות, עוד עוברות לפני האומללות המגורשות עם צרוריהן על שכמן וילדיהן בהצנן או נאחזים בשולי-שמלותיהן... בכל רחוב ראו אנודדים את הצללים השחורים ההם. על אם כל דרך ישובו והשמיעו את יללותיהם וקללותיהם, הצללים השחורים ההם... ומחלון כל בית הציצו פני-בעל חורים, אשר נעו מעוצר כאב ויגון... מי הפך את

לבות-האנשים לאבן? מי נסך את רוח-העושים בכל בית בישראל?
לא! מאז באתם הכל שונתה. הכל לא כאשר היה, לא כאשר ראוי
להיות... רק תרשים ועוברים לא ידעו ולא יבינו זאת! בימים אלה טוב
לי לחסות בצלך, להמצא על ירך. עמך אשקוט ואבטת.

נחמיה פתיתי! פתיתי! מדוע יעשו לך רע, פתיתי? ומי יעשה לך רע?
ניקאסו תורתך.

(מטלק ברוך את ראשה מעל חזהו ומביט ישר אל עיניה): מ—מה?

נחמיה ניקאסו תורתך, אשר כה תאהב, אשר כה תרבה לדבר עליה, מה
היא? מי היא? מה תלמדך?

נחמיה לאהוב את רענו כמונו, לאהוב את אלהינו, את מצוותיו, את
עמו וארצו... לרדוף צדק, לרחם גר, יתום ואלמנה... אמנם... אולם...

ניקאסו (תממה ושקועה בהרהוריה): הא—הא! כ—כה? למה זה, איפוא...
(פתאום בהתעוררות מתוך אי-אמון): מה עוד תצוה תורתך זאת?

נחמיה לשמור את השבת מחללו... ו... ו... שמעי, בת! אבל ללמדך
בדרך זו את תורתנו...

ניקאסו למה זה כה אירא מתורתך?

נחמיה הטי אונך ושמעי, בתי! ה' הוא אמנם, אל קנא ונוקם, ונקח
לא ינקח את עוזבי-תורתו, אולם את הלוא תאהבי את תורתנו,
כמוני כמוך... כמוני כמוך... שנינו נשמור לעשות את מצוותיה,
שנינו... התורה, ניקאסו, היא מעוז ומבטח למחזיקים בה... אנחנו
נאהב את תורתנו, האין זאת? למען ייטב לך, לי ולכל ישראל...

(מאחורי הבמה נשמעות פתאום צעקות ונהימתו של חטוש על הגבעות, סמוך אל הרחבה.

עוברות בחשכה הרבה דמויות של אנשים).

נחמיה (ברוגז): איזו רוח מביאה את אלה שם?

(שניהם ממהרים להסתלק מעל הבמה, איש איש אל עבר אחר. אל הבמה פורצים יוידע

ומנשה, שהולך אחריו. אחריהם אנשים רבים. כולם נפעמים, נרגזים, מאיימים באגרופים וצועקים
צעקות לא-ברורות. יוידע ומנשה משתקים אותם ומצוים להם בתנועות-ידיים להתרחק. האנשים
נעלמים).

נחמיה (מופיע פתאום, פניו מאובנים, קרים וזעומים. הדמויות נעלמות מעל הגבעות):

מה חפצכם?

(יוידע ובנו משתחווים. נחמיה משיב בקידה קלה שבקלות).

יוידע הפחה! עבדיך פרצו הלילה אל לשכת טוביה העמוני אשר
בבית-המקדש והשליכוהו משם יחד עם כליו. לשכה קטנה מאד
נתתי לו שם.

מ נ ש ה מדוע הדחת אותנו מעבודתנו בבית-המקדש?
 נ ח מ י ה (קצת נבוך): האם עוד הלילה?
 מ נ ש ה בעצם הלילה, הפחה! משנתנו העירונו.
 נ ח מ י ה קצרי-הרוח! לא אבו חכות עד הבוקר. אין זאת, כי גדלה
 עד מאד חמת אמוני-ה' עליכם ועל מעשיכם...
 י ו י ד ע אם הדחת אותנו מכהונתנו עשית רק לנו רעה; הרעה כלתה
 רק אלינו לבדנו; אולם אם את טוביה גרשת מהסתפח בבית-מקדשנו,
 את טוביה העמוני...
 מ נ ש ה (מתפרץ לדבר בקול רם וברוגז ואינו נותן את לבו אל אביו, שמשתדל
 להרגיעו): אבל אותנו, אותנו... למה הדחת אותנו, הפחה?...
 נ ח מ י ה רומז לו דומם בחנועת זרועו להתרחק פסיעות אחדות. באותה שעה מתפרצת
 נ י ק א ס ו ממחבואה, שלא יכלה לעמוד בו במנוחה, לשמע הצעקות. י ו י ד ע ו מ נ ש ה מביטים
 זה אל זה נדהמים ונרגזים לראות את ניקאסו בשעה זו במקום הזה. בכל פעם, שהיא פונה אליהם,
 הם מסכים את פניהם ממנה. אך היא בהתרגשותה אינה מרגשת בזה. היא רק רואה את פני נחמיה
 ונבהלת. בקול רך ומשול): י ו י ד ע היה כאב לי עוד מילדותי, אני אוהבת אותו מאד,
 וגם הוא אוהב אותי (אל יודע): הלא כן, יודע? (י ו י ד ע מפנה ממנה את פניו):
 ו מ נ ש ה זה... רעים אנחנו מילדותנו... (מ נ ש ה מביט הצדה).
 נ ח מ י ה (אינו שומע את דבריה, כולו נסער מדברי הכהן): בבית-אלהינו כהנים
 עמוניים? הבעל?... הבעל?... בבית-אלהינו?
 י ו י ד ע העמונים... אדוני הפחה! העמונים הם מתושבי-ארצנו, הם
 שכנינו הטובים. אב אחד לכולנו, אדוני הפחה! מדוע לא נתפלל
 יחד בבית אחד? שלמה מלכנו אמר: "כי ביתי בית-תפילה יקרא
 לכל העמים".
 נ ח מ י ה (בקול רועד): "לכל העמים"... אשר יכירו וידעו, כי ה' הוא
 אלהים, אלהי-ישראל, ואין עוד!...
 י ו י ד ע יכירו, יכירו, אדוני הפחה! ידעו, ידעו... כאשר נחיה עמם
 בשלום נאציל עליהם מרוחנו, נלמדם דעת...
 נ ח מ י ה אתם תלמדו אותם או הם ילמדו אתכם?
 י ו י ד ע מה אנו ומי אנו כי נתנשא עליהם?
 נ ח מ י ה (ברוגז עצור): הכהן! "והייתם לי קדושים" — כתוב בתורתנו
 הקדושה — כי קדוש אני ה', ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי...
 י ו י ד ע כן, אדוני הפחה! כאשר היינו עם, עם-אלהי-ישראל! אבל
 עתה? מה אנו ומה חיינו עתה? איך אמר הנביא? "הלוא כבני
 כושיים אחם לי, בני-ישראל"... אם גבדל משכנינו, לא נהיה כי אם

שארית-הפליטה, משפחות-מספר, אשר נער יספרם, דלות ובזויות, נתונות לעבדות ולשפלות, לבוז ולשמצה. אולם אם נבוא בברית-שלום עם גויי-הארץ, היה נהיה ברבות הימים לעם גדול ועצום, עם אחד יושב הארץ הזאת...

ניקאסו

(שעדיין עמדה גבוכה בלי להבין לכל הוויכוח הזה, מתרה להשתמש ברגע של שתיקה ופנתה שוב אל נחמיה בקול של חלוקת): למה ריב-הדברים, נחמיה? ... הנה יודע... (היא אינה גומרת את דבריה בראחה את פני-נחמיה התמורים).

נחמיה

(אינו שומע את דבריה. שקוע בהרהורים כבדים, תחת השפעתם של דברי-יודע, אינו גורע מן הכהן את עיניו המפיקות צער. לבסוף אמר במנוד-ראש ובפרישת-כפים): כהן בבית-אלהינו ואת תורתנו לא ידע... שכח. שכח אותה... "לא מרבכם מכל העמים חשק ה' בכם ויבחר בכם, כי אתם המעט מכל העמים"... טובה לנו ארץ-ישראל קטנה ואלהים שוכן בתוכה. מאשר ארץ-כנען גדולה ואין אלהים בה.

יודע

ארץ-ישראל עם הפליטה הדלה אשר לנו פה...

נחמיה

לא פליטה היא זאת, הצפויה לחסדי מלכים ועמים. כי אם עם! עם-קדושים!... זרע קדוש!... ככל זרע יגדל ויצמח גם הוא והיה לעץ אדיר גדל-הפארות, אשר תפרושנה את צלן עד קצוי-ארץ. מתוכו פנימה, מקרב נפשו יצמח ויגדל ישראל! אתה בז לעם הזה השוכן בציון יותר מאשר יבוזו לו הגויים; אתה יודע את תורתם יותר מאשר תדע את תורת-ישראל; מדבר אתה אל בניך אשדודית במקום לדבר יהודית... אם לשונך היא אשדודית הלוא גם נפשך אשדודית היא! ראה! ראה! (הוא נגש אל מנשה והתחיל מושך אותו בשולי-אדרתו אל אביו): ראה! מי הוא זה? הכהן עמוני הוא? אחד מפרחי-הכהונה! ואיך הוא לבוש? כטוביה העמוני! ואולי גם יעבוד לבעל ברבות הימים... מנשה הוא רעי מנעורי. יחד גודלנו... (מנשה מסס! בכעס את פניו).

ניקאסו

(אינו שומע וממשיך): איך תלמדו את העם דעת אלהינו, ואתם בחוקות-הגויים תאהבו ללכת, ואל אבותיכם תתנכרו במלבושיכם ובלשונכם?

נחמיה

(בכעס): אבל, נחמיה, מדוע לא תבט אלי ולא תאבה לשמוע לי? עוד טרם הגדת מה יעשה לעבדיך עזי הפנים. אשר גרשום מבית-המקדש יחד עם טוביה...

ניקאסו

כי כן צויתים לעשות. לא כהנים הם לאל עליון, כי אם עובדי-הבעל! עובדי-הבעל!... (בקול רועד מהתרגשות): קדוש יהיה בית-אלהינו!

נחמיה

קדושים יהיו כהניו! קדוש יהיה עם-ישראל!

(שוב מתפרץ, עוקר עצמו ממקומו ומתנפל על נחמיה בתנועות-ידיים ובצעקות):
עם-ישראל... איה עם-ישראל? אתה ומשפחת הפוחזים והריקים, אשר
התפרצו מתחת יד אדוניהם בפרס, האתם הנכם עם-ישראל? מי
אתם? באתם לאכול את לחמנו ולשתות את מימינו ועוד תתנשאו?
על מי? עלינו? הו!... יודעים אנו אתכם ואת תורתכם!...

מנשה

(מבולבלת ומיואשת, אינה יודעת איך להשלים בין הרבים, פונה לכאן
ולכאן, סופקת כפיה): הו, נחמיה! הנה זאת היא תורתך!...מדוע לא הגדת
לי? זאת היא, זאת היא תורתך! איומה היא התורה הזאת! לא
תורת האהבה והצדק היא, כאשר אמרת, כי אם תורת המשטמה
והקנאות...

ניקאסו

(על הגבעות שוב מופיעות דמויות-האנשים; הם פורצים אל הרחבה בקריאות
מאיימות ובאגרופים קפוצים. עבדי-הפה עם חטוש בראשם משחדלים לעזור
בעדם. אך זרם האנשים מתגבר יותר ויותר).

(כולה חיוורת, אל נחמיה): אוי! קצץ בא, נחמיה! שנינו נספה פה
אם לא תמהר ותשיבם אל הכהונה. חוסה עליך ועלי, נחמיה!
לכי, שובי אליהם, ניקאסו! למה תקפי יחד עמדי?

ניקאסו

נחמיה

לא אעזבך, נחמיה! מהר והשיבם! אמור מלה אחת ונצל... (נחמיה
שותק): אמור מלה אחת! אך אחת!... לא נוכל לעמוד בפניהם... אין
עוזר לנו... (נחמיה שותק, הקהל התוקף מתחזק, הרעש מתגבר): אבדנו, נחמיה!
אנו פה לבדנו...

ניקאסו

לא לבדנו הננו, אלהים עמנו, ניקאסו!

נחמיה

(מתחננת): יקירי! אך מלה אחת הגד וילכו... הצילה, נחמיה! חוסה!...
ראה, ראה! הלוא אבדנו... חוסה-נא עלי, נחמיה... (נחמיה שותק,
ניקאסו, בראותה, כי אין מפלט מן ההמון הלוחץ עליהם, קפצה ועלתה על
גדר-האבנים, עשתה את כפה באפרכסת אל פיה וקראה בקול גדול ונסער מאד):
ה-א-א-י-י! שמעוני-נא, עם-ה'! אלהים עמכם, גבורי-החיל! עזבו
את הבית אשר שם (מצביעה לעבר בית-המקדש) ריק ושמים לפתח ולעם
אשר עמו. שָׁמַם יעמוד הבית הזה כאשר שָׁמְמָה הארץ הזאת. מי
לה' אלי! נלכה נא יחד עם כהני-ה' ועלינו שומרונה. שם נקים בית
לאלהינו, אשר כבודו יגדל מכבוד הבית הזה; שם נעבוד לאלהינו
באהבה וביראה באין מחריד דבר. ה' לא ישכון במקום שם יקננו
קנאה, גאווה, לב צר ורוח נַעֲוָה. אלהים יצוה את ברכתו בכל מקום,
אשר שם נעבדנו בלבב שלם. מי לה' אלי! מנשה, הכהן הגדול

ניקאסו

בשומרון! חן לנו את ידך!...

(הרעש על הבמה מתגבר. את נחמיה שכחו כמעט, הכל מקיפים את ניקאסו. צועקים, מתווכחים. תרועות ההסכמה והעידוד מתגברות, הכל קוראים לה "הידר" בתנופת ידים. אחר שעה קלה הבמה מתרוקנת. נשארים עליה רק נחמיה וחסויה לבדם. מרחוק עוד נשמעת המולת-ההמון):

הלכה! לעולם!... לבלי שוב עוד... שנית נשארנו לבדנו... אבל לבי לא ידָה עוד. ניקאסו הלכה עם כהני-הבעל... מלבי הוצא קוץ ממאיר... השמעת? היא תבנה בית לאלהינו, אשר כבודו יגדל מכבוד-ביתנו, השמעת?... (חסויה נוהם ברוגזה): מה תנהם ככה? חדל לך! כמה היו פה עמהם, עם כהני-הבעל? המונים, המונים! ואנחנו פה לבדנו, לבדנו... עוזבים... אבל לא עם הרבים אלהים, וגם לא לרבים הכוח... מִהֶם! היא תבנה בית לאלהינו... מהמ... לא! לא! ביתם לא יגדל, ה' לא ישכין שם את כבודו. כי אין עוד הר-ציון שני... הר ציון הוא רק פה ולא בשומרון, ואף לא בכל מקום אחר... (עומד בדברו ומסתכל לפניו בחשכה): מבית-מקדשנו עוד יהל לנו אור... הלויים טרם באו אל משמרתם... רואה אתה, חטוש, את האור הקטן שהוא שם? - אדם כי ילך יחידי באשון לילה ואפלה ומרחוק יראה את האור הקטן, כי יזרח לו, אם בו, אך בו לבד יתן את עיניו וכל מעיניו, יראה לו אז האור הזעיר כמדורת-אש גדולה, כמדורת-ידידות. מאירה ומחממת... וייטב אז להלך הגלמוד... אך כוח, כוח... אלהי! תן לי כוח להיות צופה ורואה כל ימי, כל ימי את האור הזה ממקדשך, המאיר לנו שם מתוך החשכה!... ו... ו...

נחמיה

(הוא מפסיק את דבריו באמצע ומקשיב. אי-משם נשמעת המולה, שהולכת ומתקרבת. באויר מתחיל מתפשט אור אפור-כהה של דמדומי-השחרית הראשונים. שרטוטי ההרים, הבתים ובמרחק דמות בית-המקדש מצטיירים ביתר בהירות. מופיעה תהלוכת אנשים כבגדי-דרך, בתרמילים וצקלונים. מזמן לזמן נבדלת מן התהלוכה קבוצת צעירים וצעירות, שיוצאים במחולות. כל התהלוכה שרה שירה עליוה, פראית ושואנת. נחמיה וחסויה עומדים זמן-מה ומביטים. חסויה נוהם).

(צוחק): הולכים לבנות בית לאלהים... (מתאום הוא מתחיל רועד, אווז בשכמו של חסויה, בלחש ובהתרגשות) ניקאסו... הַפֵּט! שם היא... ניקאסו... איך היא שרה! הם! הם! אף הַבָּרָה... אף קול אחד... הסכת ושמע! (ממרחק נשמעת שירת אשה צעירה, שנבדלת מתוך המקלה) ניקאסו... (הוא צועד בכאב, כסהרורי, אחר התהלוכה מרחוק. חסויה הולך כאילו לתומו לפניו ומכסה לפניו את המראה. נחמיה נוטה מעם בכה ופעם בכה, ובכל פעם נתקלות

נחמיה

פיניו בגבו של חטוש. התהלכה בעלמה): הֵלְכוּ! אִינָם!... (דממה. דמדומי־השחר
מבהירים יותר. פאתי־השמים מאדימות. ארגמן־הזריחה משתפך על הגבעות. פעם
ופעמיים מצייץ צפור. פתאום מקיץ נחמיה סהרהוריו ובקול אחר, מעודד):
את, חטוש! הֵלְכוּ! יֵלְכוּ להם לשלום... מי יתן והלכו אחריהם כל
הגויים, אשר טמאו את ארצנו! עלינו להיות פה לבדנו, עוד זמן־מה
עלינו להיות פה לבדנו, עד כי נאסוף את כל כוחותינו, עד כי נטהר
את לבנו לעבוד את האלהים באמת...

(בית־המקדש אשר במרחק מואר פתאום בחלונותיו הרבים)

הנה, חטוש! כל עוד הוא לנו שם. אין פחד! ממנו יצאו לנו קרני־
אור, חום וכוח, אשר ימלאו את לבותינו – ואותם נִיַחַד לאלהינו...
עם אלהינו – אור וחיים, בלעדיו – אבדון!... הבוקר אור! בוקר
חדש עולה על ציון!...

נחמיה

(מופיעה תהלכת לויים, לבושי־לבנים, שהולכת חגיגית, עקב בצד אגודל,
בדרך אל בית־המקדש. הם שרים במקלה. המוסיקה היא דתית, חגיגית, רחבה,
בטחה ומעודדת):

יְרוּשָׁלַיִם הָרִים סָבִיב לָהּ!

וַיְהִי סָבִיב לְעַמּוֹ

מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם!

נחמיה כולו מתרגש, שר עמהם בקול נמוך, אבל רב־רגש:

יְרוּשָׁלַיִם הָרִים סָבִיב לָהּ...

אור־הבוקר הולך הלוך וגדול).

ה מ ס ך

ת ק ון ט ע ו ת

עמוד 486, שורה 9 מלמטה, במקום הַדְּבָר, צ"ל: הַדְּבָר